

Fig. 1. Holme-Olstrup. Ydre, set fra Syd.

V. H. 1929

HOLME-OLSTRUP KIRKE

HAMMER HERRED

Kirken, der er *Anneks* til Rønnebæk, har samme Ejerhistorie som Hovedsognets. Fra Holmegaard, hvis Ejer Otto Krabbe fik Jus patronatus 5. Marts 1687, overgik den til Selveje 15. Marts 1915. Foruden Holmegaard har der i selve Olstrup By ligget en Hovedgaard (sml. S. 114).

Kirken ligger paa en lille Højning i Byen. Omkring Kirkegaardens gamle, nordre Del er Jorden afskaaret af en sengotisk Hegnsmur over høj Syld, hvis opstablede Kampesten mod Vest naar henved 2m over Landevejen; selve Muren er overvejende af Kamp, med en Krone af Munkesten. I Østsiden staar en Munkestensportal, hvis Dør er fladbuget og falsat, medens Køreporten har mistet sin Overbygning.

Bygningen har Kor og Skib fra romansk Tid og et ligeledes romansk, men tilbygget Taarn. Korets Østende, Vaabenhuset og Taarntrappen er tilbyggede i sengotisk Tid.

Den romanske Kirke, der virker høj og slank, har i Koret og Vestgavlen ret spinkle Mure, kun 80—90 cm tykke. Materialet er blandet, *Kamp*, *Faksekalk*

og *Kridtsten* i ret regelmæssige Skifter, med større Hjørnekvadre. Koret har synlig Syld, Skibet i det mindste paa Syd- og Vestsiden en svagt fremspringende, uprofileret Dobbeltsoinkel. Korets romanske Vinduer er forsvundne. Skibet, hvis Murhøjde med Soklen er o. 5,70 m, har i hver Langmur haft to oprindelige Vinduer, o. 125 cm høje og o. 350 cm over den 40 cm høje Soinkel. Paa Grund af deres høje Placering (Fig. 3) er de alle synlige over de yngre Hvælv; deres indre Smige er af Kridtsten, og i Lysningerne sidder Rester af Trækarme, der hver er skaaret i een Planke. Det vestre Sydvindue synes fra første Færd at have været bredere end de andre og er tillige forskudt mod Øst, saa at det ikke sidder lige overfor det tilsvarende Nordvindue. Af Dørene er den søndre omdannet, den nordre ukendelig. Paa den bag Taarnet skjulte Vestgavl findes, kun

81 cm under Spidsen, en 33 cm høj korsformet Glug, og knap 150 cm under denne sidder en stor Kridtkvader med Rester af et 31 cm højt Blændingsfelt, hvori en lille, lodret Rundstav, ret ødelagt ved Ud-hugning til en Bjælke. Medens Taggavle-nes Indersider er af

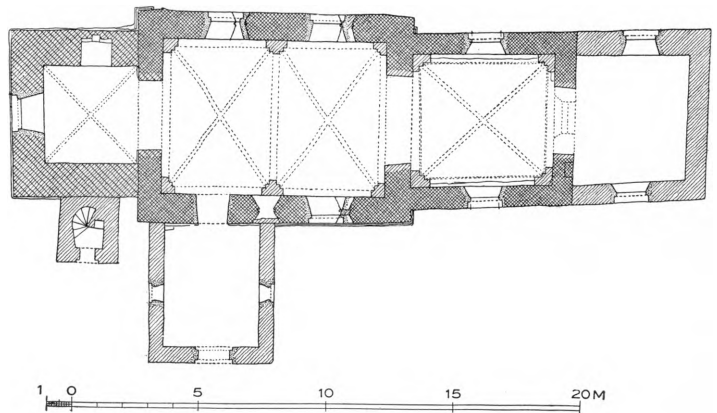

Fig. 2. Holme-Olstrup. Plan. 1:300. Maalt af Helge Holm 1916 (Aage Roussell 1930).

Kamp, Kridt og Faksekalk, ses der i Væggene under Bjælkehøjde ingen Kamp, men kun større Kridtkvadre og mindre Kalksten. Før Væggene prydedes med romanske Kalkmalerier, har de staaet med jævnt glattede Fuger, tyndt mørtelpudsede og hvidtede. Bjælkerne har ligget over Murkronen.

Taarnet, der er højt og slankt, er Kirkens ældste Tilbygning, rejst allerede i romansk Tid, men af *Munkesten*; kun til nogle Vinduesoverliggerer er der brugt Kridtsten eller Kamp. Før Væggene i dets øvre Rum for faa Aar siden blev pudsede og kalkede, saas det, at de i Munkeskifte murede Munkesten havde ret varierende Størrelser; i andet og i den nedre Del af tredje Stokværk er de smaa (kun o. 25,5 × 10,5 × 7,5—8 cm), foroven i tredje og i fjerde Stokværk noget større (o. 28,5 × 11,5 × 8,5—10 cm) og allerøverst meget lange (29—33 cm). Taarnmurene hviler paa en nu ødelagt og overpudset Soinkel. Det kvadratiske Taarnrum aabner sig ind til Skibet med en rundbuet Arkade, hvis spinkle Kragbaand er skraakantede; i dets Nordvæg findes en dyb, fladbuet Niche med en firkantet, nu tilmuret Glug; hvis Nichen virkelig er oprinde-

lig, har den maaske givet Adgang til en nu skjult Trappe i Murtykkelsen. Andet Stokværk faar Lys gennem to Glugger, hvis enkeltsmigede Karme har romansk riflede Munkesten i Inderhjørnerne; over den søndre,, hvis nedre Del er brudt af den yngre Trappedør, ligger en raat kløvet Kampesten med et muret, vandret Stik over sig, medens Vestgluggen er overdækket af en pænt tildannet Kridtkvader. Tredie Stokværk har i Nord og Syd haft lignende Glugger, men helt af Kridtkvadre (i Vest findes en moderne Cirkelglug); øverst i dets Øst- og Vestvæg er der Bjælkehuller. Fjerde Stokværk, Klokke-rummet, har til hvert Verdenshjørne to rundbuede Glamhuller med retvinklede Karme. Stokværksdelingen er sikkert i alt væsentligt oprindelig, selvom der uafhængig af den findes Afsatser, snart i de østre og vestre, snart i de nordre og søndre Vægge, idet Taarnmurene bliver spinklere opefter. En saadan Afsats ses umiddelbart over Glamhullerne baade i Syd, Nord og Vest, og derover er et 15 Skifter højt Murstykke, hvori der mod Nord og Øst findes tre ejendommelige Glugger, der med deres rudeformede, nu lukkede ydre Mundinger minder om Bombjælkehuller, men dog har større Dimensioner og smigede Sider; indefter er de o. 50 cm høje og sekskantede, idet Ruden er vandret afskaaret foroven og forneden. Over Murstykket med disse Glugger følger atter en Aftrapning, hvorover der mod Nord findes endnu 3 romanske Skifter, som formodentlig er en Levning af den oprindelige Taggavl, der i saa Fald har vendt »forkert« ligesom de nuværende.

Gotiske Ændringer og Tilbygninger. Af *Taarnets* Gavle er Nordgavlen sengotisk, af Munkesten med ni Kamtakker og i Gavlfladen en ret stor Blænding, hvis to Fladbuer støttes af en Midtkonsol. Sydgavlen er moderne ommuret. En sengotisk Taarntilføjelse er ogsaa *Trappehuset*, af Munkesten, med fladbuet Dør i Spidsbuefelt, Vindeltrappe, hvis runde Spindel delvis er af Kridtsten, og Saddeltag over en Spidsgavl, som brydes af en Spidsbueblænding. Endelig er ogsaa Taarnrummets Hvælv sengotisk, med Kvartstensribber (brede Overribber). Sikkert allerede inden Taarnets sengotiske Ændringer er der i Kirken blevet indbygget *Hvælv*. Korets, der er det ældste, fra o. 1400, har svagt skraakantede Kragbaand paa de vestre, men ikke paa de østre Hjørnepiller, rundstavmarkerede Kappekanter og Halvstensribber (svære Overribber og stor øvre Topfirkant). Skibets to Hvælv er ganske enkle, med Halvstensribber og uden Overribber; paa Loftet over dem ligger to, maaske samtidige Ankerbjælker med Skraafas paa alle fire Kanter.

Korets Østgavl, der nu er skjult bag Østforlængelsen, er ombygget med brede Munkesten (13,5—14 cm) i Munkeskifte. Over en tre Skifter høj Frise-blænding har denne Gavl, hvis Murværk mod sengotisk Sædvane har staaet helt mørtelpudset, haft tre spidsbuede Højblændinger, af hvilke kun den nordre er bevaret. Ogsaa Korets Vinduer ændredes. Under Taggavlen ses

Rester af et fladbuet Østvindue i Spidsbuefelt, og spidse Buestik skimtes over de nuværende Vinduer i Nord og Syd. Selve Taggavlens større, søndre Del er i den seneste gotiske Tid atter ommuret med gullige Munkesten ganske som i Taarngavlene. Skønt der i dette Murparti findes en lille Glug med Karvesnitbue, har det ikke været pudset som Gavlens ældre Dele, og det er vistnok jævaldrende med Østforlængelsen.

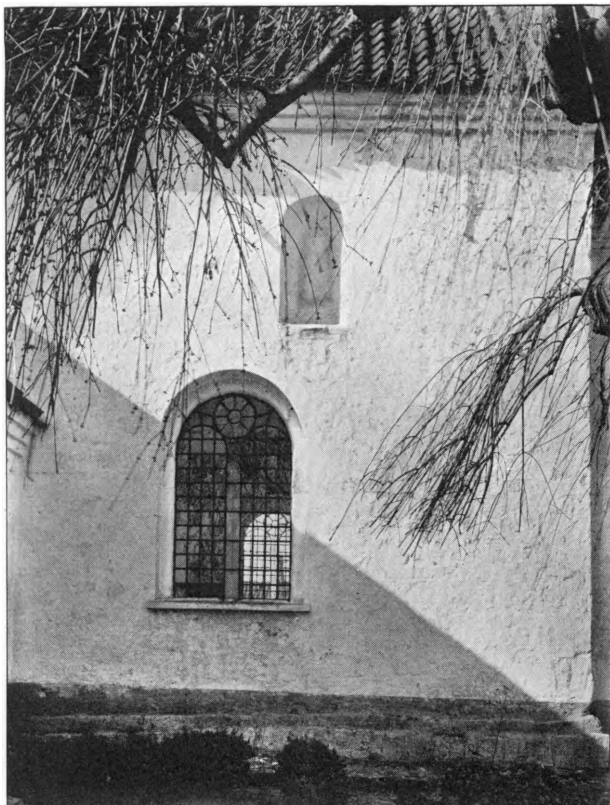
Korets Østforlængelse, som snarest er fra første Halvdelen af 1500'erne, har kun yderst faa Enkeltheder. Murene, der er lavere end Korets, er næsten udelukkende af Kamp, Gavlen glat. Rummet, der nu tjener som Kor,

har gipset Bjælkeloft, og aabner sig mod det gamle Kor med en østre Korbue, fladrund med skraakantede Kragbaand og ret nøje svarende til den vestre *Triumfbue*, der ikke har bevaret sin oprindelige Størrelse, men sikkert er ændret ved samme Lejlighed.

Under Korforlængelsen findes en utilgængelig Gravkælder med en tilgittet Glug. Sml. S. 740.

Vaabenhuset, af Munkesten, har af gamle Enkeltheder kun bevaret Taggavlens tre rundbuede Højblændinger, af hvilke den midterste og højeste er tilmuret over det nye Loftsvindue.

Hele Bygningen staar kalket. De moderne Tagværker er teglhængte. Paa de glatte Gavlkamme, hvis Alder er ret ubestemmelig, ligger Munketegl. Alle Kirkerummets aabne Vinduer er moderne, med rundbuede Støbejernsstel. 1813 klagedes der over, at Kirken var usædvanlig mørk, da Vinduerne var yderst smaa (Kaldsbog), og 1851 noterede Worsaae, at der var »tilmurede Vinduer paa Sydsiden, bysantinske smaa, aldeles som de vestjydske«; paa Nordsiden ikke engang tilmurede¹.

V. H. 1929

Fig. 3. Holme-Olstrup. Skibets Sydmur med romansk Vindu.

KALKMALERIER

Over Hvælvene findes paa Skibets Vægge Rester af romanske Kalkmalerier. Væggenes Kridtkvadre, men ikke Kalkstenene, er hammerhuggede for at kunne holde paa den glittede Mørtelpuds. Af Figurer ses paa Triumfvæggens søndre Del fem tætstillede, staaende Skikkelser med Stukglorier om Hovederne, der desværre skjules af en Bjælke. Triumfvæggens nordre Del er ødelagt af en Skorsten, men tre tilsvarende Figurer, mindst 130 cm høje, findes paa Nordvæggen vest for det østligste Nordvindue. Freskomørtelen naar kun

Fig. 4. Holme-Olstrup. Maleri 1689 af Daabshandling.

Altertavlen er ny med en dorisk Søjleopbygning, hvori en Niche med Kristusfigur i Gibs (Thorvaldsen). Endnu 1854 stod paa Alteret en sentmiddelalderlig **Altertavle*, oprindelig udført til Esrom Klosterkirke 1496, senere, fra 1559, i Helsingør Olai kirke og efter 1665 overflyttet til Holme-Olstrup. Efter dens Fjernelse herfra henstilledes den paa Holmegaard, hvorfra den 1897 kom til Nationalmuseet (sml. Rislev Kirke)².

Selve Kirkens gamle *Altertavle* (Fig. 4 og 6), nu opstillet bag Døbefonten, er i Højrenaissancestil fra o. 1600. Storstykket, der flankeres og tvedeles ved joniske Halvsøjler, har fire ens Felter, oprindelig antagelig med Indskrifter. 1689 er Tavlen, vistnok efter Anskaffelsen af Esrom-Tavlen, blevet flyttet til sin nuværende Plads, har faaet nyt Fodstykke og nye Malerier, sikkert af Hans Lauridsen i Næstved, paa de fire Træfelter, alle knyttede til Daabs-

o. 170 cm vest for dette Vindue, hvor den glider ud over den ældre, ujævne, hvidkalkede Vægpudd; Kirkens vestre Del kan derfor ikke have været malet. Af Farver ses rødt, gult og grønt. Foruden Glorierne er en enkelt Dragt- eller Bogbræmme udført i Stuk.

INVENTAR

Alterbordet er muret opad Østvæggen, dækket af nyt Forpanel og pudset. †*Alterklæde* med Otto Krabbes og Frues (eller Fruers) Navne og Vaaben, nævnt 1755.

handlingen; Kristi Daab; Hovedsmandens Daab (paa en opslaaet Bog er malet: Esai. 53); Kristus velsignende de smaa Børn; Barnedaab i en Kirke, Præsten klædt i Messesærk. I Gavlfeltet er malet: Anno 1689.

Altersølv. Kalk fra (18)55, 20,5 cm høj, med svensk Sølvstempel, 3 Kroner, og Mestermærke: F Næss. Samtidig *Disk* og *Oblatæske*. †*Kalk* og *Disk* »med Otto Krabbe og Frues (eller Fruers) Navne og Vaaben«, nævnt 1755, brændte 1853 ved Skolens Brand (Kaldsbog).

Alterbog (Udgave 1901) i moderne sort Læderbind, med Sølvbeslag fra o. 1650—1700: Spænder, firkan-tede Hjørnebeslag med Evange-listrelieffer, og midt paa For- og Bagsiden ovale Kranse med Kors-fæstelsesgruppe og Kristi Opstan-delse (Fig. 5, sml. Rønnebæk, S. 727).

Alterstager, 47 cm høje, med Skaft formet som tre svære Kug-ler; paa den midterste er graveret Krabbe- og Gersdorf-Vaaben om-givet af barokt Løvværk og Bog-staverne: OK DG Anno 1679 (sml. Prædikestol); Fodskaalen hviler paa tre Kuglefødder.

Krucifiks, over Korbuen, sen-gotisk, fra o. 1475—1500. Figuren, o. 120 cm høj, har næsten lukkede Øjne, lille Lændeklæde og bøjede Knæ. Paa det stærkt beskaarne Korstræs Hulkant er der Spor af Korsblade. Ny Maling (sort Figur, lys Træfarve).

Font af Granit (Fig. 6), romansk, af een Sten. Kummen har svag Rundstav langs Kanten og femdeles af Rundstave i skjoldagtige Felter, hvis nedadvendte Buer afskæres af Skaftvulsten; kort Cylinderskaft; Foden delvis skjult af en Cementprofil. Intet Afløb. *Fontelaag*, fra o. 1700, af Træ, med Due paa affaset Terning. *Fad* af sydtysk Arbejde, 63 cm i Tvm., med Bebudelsen omgivet af Minuskelring og Hjort- og Hundfrise; paa Randen samme Frise og Fabrika-tionsstempel: R. S. *Kande* af Tin med graveret: »Holmeolstrup«; i Bunden Stempel med Fortunafigur 1842.

Prædikestol (Fig. 6), af Lorents Jørgensen i Holbæk³, fra o. 1670, staaende paa en lav, drejet Fodstolpe ved Korbuens Nordside. Det elegante, brusk-barokke Snitværk er næsten kun ornamentalt; af de tre Hjørnehermer er de to

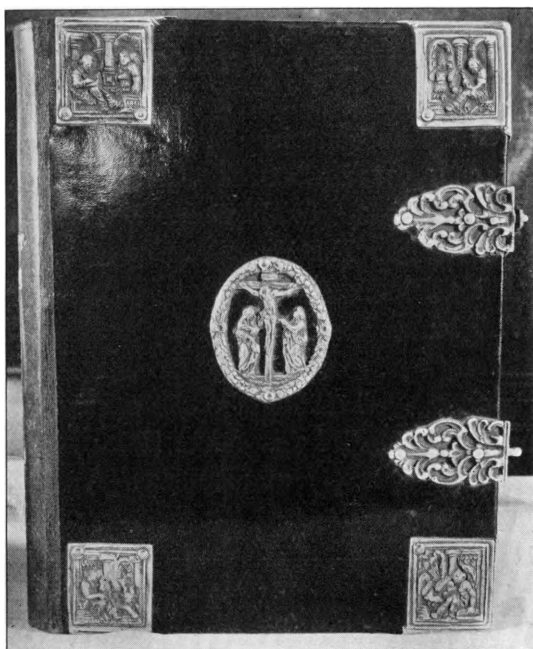

Fig. 5. Holme-Olstrup. Alterbog.

V. H. 1929

kvindelige, med foldede Hænder, den tredje forestiller Kristus med Verdenskuglen. Bladværket under Hjørnerne, Smaastjerner m. m. er nyere. Under Egetræsmalingen spores gammel Staffering, i Storfelterne Evangelistbilleder med Navne. Ottekantet Himmel, samtidig, men med senere (1688) tilsatte Topstykker, Bladspir og kronede Vaabenskjolde: Gersdorf, Hahn, Krabbe, Skeel. I Frisefelterne er et opmalet: »Gud alene Æren H. Otto Krabbe S. F. Dorthea Gersdorff SFC Susanne Hahn F Birgitte Schel Anno 1688.« Sml. Fensmark S. 638.

Stoleværket er fra 1861 (Kaldsbog). Nogle gamle †*Kirkestole* var fra 1552¹. †»Dør og Haandtag, vældig Nøgle 1647«⁴.

Malmlysekrone med 2 × 9 Arme og som Topfigur en Fugl med udbredte Vinger; paa den store Hængekugle er graveret: »Anno 1701 H: Otto Krabbe F: Bergithe Scheel.«

Klokker. 1) Mellem Bladfriser: »Friderich Holzmänn Hafniæ me fecit«; paa Klokkelegemet: Krabbe- og Skeel-vaaben, »Gud till Ære«; og »Anno 1711 af HO Krabbe F B Scheel«. Tvm. 96 cm. 2) Firelinjet fejlfuld Versalindskrift mellem Bladfriser: »Friederich den 3 Anno 1656 H. Friderick Ridts Lænsman WB Mand Lave Bilt til Dybæck⁵ H Effvert Andrisøn Sognepræst Anders Pedersøn paa Olstruop Gaard Jørgen Hansøn oc Christen Christesøn(!) Kirckeverger. Wi skulle icke alle sofve men wi s[k]ulle alle forandris i en Hast udi et Øyibl[i]k i den sidste Basunis Liud thi Basunen skal liude oc de døde skule(!) opsta(!) uforkrenckelige,« og paa Klokkelegemet: »Jørghnseøn(!) [dvs. Jørgen Hansen] Klochestøber i Calingborg Ole Danilsøn i Kalby.« Tvm. 104 cm.

GRAVMINDER

Gravsten. 1) Anne Andersdatter Jens Christensins Hustru som boede og døde paa Holmegaard 1639 ... April. Delvis udslidt Randskrift med fordybede Skraaversaler. I Hjørnerne Evangelistmedailloner, mellem de øvre Kristi Opstandelse i Relief under Bueslag. Rød Ølandssten, o. 200 × 126 cm, ituslaaet, som Trin foran Vaabenshusdøren.

2) Stenen, der er fra o. 1675, har i de øvre Hjørne-Medailloner Englehoveder, i de nedre Timeglas og Dødningehoved, og midt paa en oval Krans; i denne er senere hugget en fordybet Versalindskrift over Maria Henrietta Born, Enke efter Kaptajn og Amtsforvalter Born i Apenrade, død her 10. Juni 1822, efterladende sig 8 Børn. Graa Kalksten o. 190 × 118 cm, nu opstillet ved Vaabenshusets Østmur.

Kirkegaardsmonumenter. I Kirkegaardens nordøstre Hjørne staar to Empire-støtter af Sandsten med Udsmykning i Marmor, det ene over Peder Lasson

Fig. 6. Holme-Olstrup. Indre, set mod Koret.

V. H. 1929

Post, Major af Kavalleriet, født 2. April 1725, død 4. Sept. 1806, det andet over Margrethe Elisabeth v. Post, født Restorff, født 23. Marts 1734, død 22. Nov. 1818, »hviler her ved sin Husbondes Side«. Karakteristiske Æreord.

*Gravkælder*en under Koret er utilgængelig. Fra denne stammer to *Ligkisteplader*:

1) Jørgen Krabbe, Major ved Obr. Johansons Regiment, »hvis Fødsel var adelig og anseelig for Verden den 2. Februarij Anno 1673«, ... »hvis Udgang af Dødeligheden skede ved en alt fortilig, dog sød og salig Død den 3. April Anno 1717«. Kobberplade, med afskaarne Hjørner.

2) Frue Kirstine Marie Krabbe til Lindersvold, født □ Okt. 167 □, gift med Uldrich Christian Kruse, Ridder, Kgl. Maj.s Generalmajor og Kommandant over Fridericstad, i fulde tyve Aar (2 Sønner og 1 Datter), »omskiftede i sit høj kristelige Enke Sædis niende Aar dette Jordiske med den Himmelske Glæde« 17. Januar Aar 1736, »da hun hafde lefvet 6□ Aar □ Maaneder □ Dage«. Forneden paa Blypladen et Vers, underskrevet O. T.

Endvidere findes et messingdrevet, ovalt Vaabenskjold med Otto Krabbes fire Aner.

Foruden disse to Kister stod 1755 i den aabne Begravelse en lille Barnekiste, Christen Rosenkrantz, Søn af sal. Geheimeraad Ivar Rosenkrantz. Samtidig⁶ siges, at i Kirken var for mere end halvandet Seculum bevaret to adelige Personer, hvis Legemer var aldeles ufortærede »ligesom de gamle ægyptiske Mumier«. »Mange Tusinde Mennesker har af Nysgerrighed begivet sig i for-dum Tid derhen for at være øjensynlig Vidne til et saa usædvanlig Syn«.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1661—72 (RA). — Kaldsbog 1738—1835 (LA), begyndt 1836 (ved Embedet). — Præsteindberetning 1755 (NM). — Museumsindberetninger af C. M. Smidt 1916 og Hugo Matthiessen 1911. Revideret af C. A. J. og V. H. 1929.

¹ Worsaaes Notebog IV, fra 1851 (NM). ² Francis Beckett: Altertavler Pl. XIX, Beckett: Danmarks Kunst II. C. A. Jensen: AfO 1921, 177 ff. ³ C. A. Jensen: Snedkere og Billedsnidere. S. 114. ⁴ Henry Petersens Notebog I (NM). ⁵ Lave Bille ejede Olstrupgaard. ⁶ Thura's Manuskript om Sjælland og Fyn (NM).

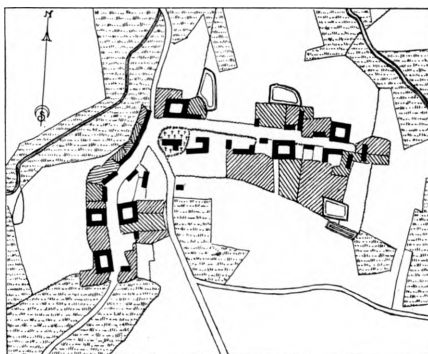

Fig. 7. Holme-Olstrup 1796.